Vastaus kirjalliseen kysymykseen
Kirjallinen kysymys hankintalain toteutumisesta kilpailutuksessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Kari Kulmalan /si näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 352/2017 vp:

> *Miksi hankintalaissa lähiruoka on kielletty peruste, kun päiväkotien, koulujen tai vanhushuollon ruokahuoltoa kilpailutetaan?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kansallisen hankintalain kielto suosia kilpailutuksessa paikallisia yrityksiä tulee EU:n julkisten hankintojen direktiiveistä. Direktiivit perustuvat tältä osin suoraan Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen koskien tavaroiden ja palveluiden vapaata liikkuvuutta sisämarkkinoilla. Hankinnoissa noudatettavat periaatteet ovat kaikista jäsenmaista tulevien tarjoajien yhdenvertainen ja syrjimätön kohtelu, avoimuus ja suhteellisuus.

Hankintalain tarkoituksena on antaa kaikille yrityksille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua hankintoihin silloin kun tavaroita tai palveluita ostetaan yhteisillä verovaroilla. Tästä syystä hankinnan kohteen määrittelyssä tai tarjousten vertailussa ei voida käyttää perusteita, jotka suoraan syrjisivät muita kuin lähialueen yrityksiä.

Uuteen, vuoden 2017 alusta voimaan tulleeseen, kansalliseen hankintalakiin (1397/2016) on kuitenkin pyritty tuomaan mahdollisimman paljon joustavuutta. Kansallisia kynnysarvoja korotettiin huomattavasti ja tästä johtuen alle 60 000 euron hankintoja ei tarvitse kilpailuttaa hankintalain mukaisesti. Lisäksi kansalliset kilpailutussäännöt pyrittiin tekemään hyvin joustaviksi ja ne sallivatkin hankintayksiköille paljon liikkumavaraa aina EU-kynnysarvoihin saakka oleviin hankintoihin asti.

Hankintayksiköillä on käytössään monia keinoja silloin kun ne haluavat turvata tuoreen ruoan alueensa päiväkodeissa, kouluissa ja vanhushuollossa. Hankintayksiköt voivat asettaa hankinnan kohteen laatuvaatimukset siten, että tuoretta lähiruokaa tarjoavat yritykset tulevat huomioiduiksi. Hankintayksiköitä kannustetaan laissa myös jakamaan kilpailuttamansa hankinnat pienempiin osiin niin, että suuryrityksillä ei ole etulyön-

tiasemaa pieniin paikallisiin yrityksiin nähden. Lisäksi hankintalaki kannustaa hankintayksiköitä markkinakartoitukseen ja vuoropuheluun yritysten kanssa jo ennen hankinnan tekemistä. Hyvin suunnitellulla hankinnalla on paremmat mahdollisuudet täyttää toiveet tuoreen ruoan saamisesta kuntalaisten pöytiin.

Hallituksen tavoite on, että julkisissa elintarvike- ja ruokapalveluhankinnoissa käytetään vain vastuullisesti tuotettuja tuotteita. Kesäkuussa 2016 hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätös linjaa, että valtion elintarvikehankinnoissa otetaan tehostetusti huomioon ympäristön kannalta hyvät viljelymenetelmät, eläinten hyvinvointi ja terveys sekä elintarviketurvallisuus. Käytännössä periaatepäätös näkyy julkisissa keittiöissä tarjottavan suomalaisen ruuan määrän kasvuna. Tarkoituksena on sitoutua ostamaan ruokaa niitä sääntöjä kunnioittaen, joiden noudattamista edellytämme ruuantuottajiltamme. Periaatepäätöksellä halutaan osaltaan edistää esimerkiksi luomumaidon, saparollisen possun, nokkansa säilyttäneen broilerin ja salmonellavapaiden munien käyttöä julkisissa keittiöissä. Julkiset hankinnat luovat alueilla työpaikkoja ja kasvattavat verotuloja. Myös kuntia ja maakuntia kannustetaan sisällyttämään palvelu- tai hankintastrategioihinsa nämä tavoitteet ja periaatteet.

Näiden tavoitteiden toteutuminen kunnan hankinnoissa vaatii kuitenkin hankintastrategiassa huomioimisen lisäksi osaamista hankintojen tekemisessä ja suunnittelussa. Ministeriön käsityksen mukaan useissa kunnissa alkaa jo olla tarvittavaa osaamista ja hyviä kokemuksia, joista muut hankkijat voivat oppia.

Hankintayksiköiden osaamisen edistämiseksi maa- ja metsätalousministeriö julkaisi keväällä 2017 periaatepäätöksessä luvatun oppaan ”Opas vastuullisiin elintarvikehankintoihin” yhdessä Motivan Hankintapalvelun kanssa. Oppaassa esitetään käytännöllisiä suosituksia vaatimuksiksi, vertailukriteereiksi ja sopimusehdoiksi:
- Ostetut marjat pitää voida käyttää ilman kuumentamista tai keittämistä.
- Toimittaja sitoutuu antamaan tuotteen kaikkien viljaraaka-aineiden tuote-eräkohtaisen alkuperätiedon, joka on oltava jäljitettävissä myllyyn asti.
- Valitun sopimustoimittajan tai alihankkijan pitää osana hankintasopimusta työllistää vähintään XX kuukaudeksi XX pitkäaikaistyötöntä tai muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevaa henkilöä.

Lisäksi lähiruoan saamisesta julkisiin hankintoihin on laadittu useita muitakin oppaita, joiden avulla kirjallisessa kysymyksessä esiin nostettua ongelmaa voidaan korjata. Tällaisia oppaita ovat esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön yhdessä EkoCentrian ja Kuntaliiton kanssa laatima ”Lisää lähiruokaa julkisten keittiöiden asiakkaille” opas sekä yhdessä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kanssa julkaisema ”Työtä ja Hyvinvointia! Lähiruoan käytön aluetaloudelliset vaikutukset Suomen maakunnissa” opas.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 352/2017 vp

Lainsäädännön tuomia mahdollisuuksia on tärkeää esitellä käytännönläheisissä oppaissa, jotta lainsäädännön tavoitteet saadaan onnistuneesti jalkautettua. Lähiruokaan ja hankintoihin liittyvien oppaiden runsas määrä kuvastaa sitä, että kirjallisessa kysymyksessänne esiin tuotu ongelma on huomattu ja siihen pyritään löytämään ratkaisuja. Uuden ja entistä joustavamman hankintalainsäädännön soveltamiskokemuksen lisääntyessä saamme lähiruoan päiväkotien, koulujen ja vanhushuollon pöytään.

Helsingissä 27.9.2017

Työministeri Jari Lindström